

Návrat sochy svatého Jana Nepomuckého na náměstí ve Svitávce

Pavel Krejcar

Po dvaadvaceti letech byla zpět na náměstí Svobody v centru Svitávk navracena barokní socha sv. Jana Nepomuckého, která je v majetku obce a je evidovaná v ústředním seznamu kulturních památek České republiky

křižovatky nebo v těsné blízkosti řeky Svitavy. K jejímu přesunu do parkové části náměstí tak mohlo dojít při dávném rozšiřování a úpravě této komunikace.

Historické záznamy hovoří o tom, že Svitávka velmi často trpěla živelnými pohromami, hlavně povodněmi, při nichž řeka Svitava často měnila i směr koryta. „R. 1690 přišla velká voda na městečko, tak že dosahovala až po okna,“ uvádí Jan Knies v publikaci Boskovský okres (1904).

Pustíme-li se do oblasti hypotéz, mohla být zmíněná událost s katastrofálními následky pro místní obyvatele i objekt samotné radnice na náměstí podnětem k žádosti o zhotovení sochy tohoto patrona, který je také

označován jako ochránce proti nebezpečí vody. I když autor díla není znám, přesto se zachovala legenda o jeho vzniku.

„Jakémusi neznámému člověku z Prahy se zdál sen, v němž mu bylo sděleno, že nedaleko Brna je malá osada Svitávka a v ní má na náměstí postavit sochu svatého Jana Nepomuckého. I nedal tento sen onomu muži pokoje, stále jej měl na mysli, až se konečně rozhodl, že jmenovanou osadu - pokud vůbec existuje - půjde hledat. Štěstí mu přálo a nedaleko státní silnice Svitávku našel. Zašel (prý dle starých spisů, dnes již ztracených) na úřad oznámit svůj úmysl a za několik neděl na náměstí socha stála.“

Před renovací se podle Vlasáka celá kompozice zhotovená z pískovce nacházela ve značně „žalostném“ stavu. Při první obhlídce bylo zjištěno, že došlo k posunu kovaných vázacích spon v prvním stupni dutého soklu, což bylo následně potvrzeno. Spony, které jej držely pohromadě byly natolik zkorodované, že musely být nahrazeny novými. Uprostřed soklu se nachází vertikálně uložený kamenný hranol, který nese váhu samotné sochy. Vlastní dutina napomáhá vysoušení celé stavby a přispívá tak k zachování její celistvosti.

Největší podíl viny na poškození sochy lze podle Vlasáka jednoznačně přisoudit způsobu předchozí opravy pražskými restaurátory po jejím převozu ke kostelu. Tehdejší renovace ce-

mentovou směsí působila až do současnosti na uzavřenou hmotu kontraproductivně. Bránila sice pronikání vlhkosti, ale pod její vrstvou docházelo k narušení pískovce. Když byl nyní cement odstraňován, místy s ním se uvolňovala i hmota masívu sochy až do tloušťky jednoho centimetru a to především v oblasti oblačné podnože s reliéfy andělích hlav, kde tak zůstávaly jen náznaky původní modelace. Ta musela být částečně opravena a doplněna.

Současná renovace zachovávající stopy času byla provedena na bázi pískových tmelů imitujících původní kamennou hmotu. Přiblížila tak barokní dílo jeho ideálnímu stavu. Použité materiály, které jsou v souladu s doporučeními odborníků památkových ústavů mají navíc tu vlastnost, že oboustranně propouští vlhkost a socha tak vlastně „dýchá“. Konečná úprava povrchu byla provedena patinováním a závěrečným nátěrem hydrofobizačního roztoku, který dodává hmotě sochy vlastnosti zamezující hloubkovému pronikání vody.

Čelní stěna soklu ukončeného v horní části silně profilovanou římsou nese zvýrazněný věnovací latinský nápis: DIVO IOANNI NEPOMUCENO, CONSERVATORI HONORIS ET FAMAЕ VENERANDISSIMO. VENERATIONS ERGO HANS STAUAM POSUIT: CANONIA GRADICENSIVM.

Jeho volný překlad zní: „Božský Jan Nepomucký, ochránce cti a dobré pověsti, ctihodný, uctíváný, proto tato socha postavena: kanonie hradištská.“

Uvedený text je dokladem, že sochu nechali zhotovit premonstráti z kláštera Hradiska u Olomouce, pod jehož patronát Svitávka patřila.

Chronogram (z řeckých slov chronos = čas, gramma=něco napsaného, záznam) skrývající letopočet vzniku sochy tvoří poslední řádek latinského textu s nápadně vyznačenými velkými písmeny. Se-stavime-li tato písmena jdoucí v pořadí C, I, D, I, C, I, V, M podle pravidel římského číslování, dostaneme letopočet MDCCVIII = 1708.

K Janu Nepomuckému náleží i pět hvězd, tedy atributy, které se kromě Panny Marie nenacházejí u žádného jiného světce. Tylo hvězdy připomínají nejen rybáře,

kteří našli tělo mučedníka podle hvězdné záře kolem jeho hlavy, ale také pět ran Kristových a pět písmen latinského slova „TACUI“, které znamená „mlčel jsem“.

Původní svatozář s hvězdami se nezachovala, proto v rámci renovace sochy došlo k osazení zcela nové, ručně kované svatozáře o průměru čtyřiceti pěti centimetrů, její velikost byla odhadnuta podle dobových fotografií.

Do dutiny soklu byly před usazením sochy uloženy noviny, platné kovové mince a jmenný seznam obecního zastupitelstva včetně vedení obce Svitávka.

Sochu sv. Jana Nepomuckého mohli po renovaci obdivovat nejen místní občané, ale i všichni návštěvníci svitavecké pouti ve dnech 24. a 25. června 2006. Za hojné účasti občanů byla v sobotu 7. října při příležitosti uspořádání 1. svitaveckého jarmarku nově posvěcena letovickým děkanem Pavlem Kopeckým.

Výše finančních nákladů na renovaci dosáhla částky 79 730 korun a byla hrazena z obecního rozpočtu.

Závěrem ještě jedna zajímavost k náměstí, kde je socha umístěna. V zápisu z 3. valné hromady Okrašlovacího a zalesňovacího spolku ve Svitávce, uspořádané 19. prosince 1897, je mimo jiné uvedeno: „... Z jara starali jsme se o upravení náměstí, okolí kostela a hřbitova. Koupeno k tomu cíli 30 lip a dva smuteční jasaný. Lípy vysázeny na náměstí, kol kostela a hřbitova, kdež nahrazeny uschlé a ohořelé lípy novými. Smuteční jasaný vsazeny k bráně hřbitovní... Pro lípy a jasaný do Doubravice poskytl bezplatně povoz p. Jos. Jeřábek.“

pod rejstříkovým číslem 0606. Její transport z náměstí Třebízského u kostela sv. Jana Křtitele se uskutečnil ve čtvrtek 8. června 2006 pomocí přepravní techniky, kterou pro tuto akci poskytl Jaromír Strbačka, majitel místní firmy Flamex - Stavebniny²⁰⁰⁰. Převoz po částech (sokl, socha) Včetně následující renovace zajišťovala brněnská firma Dimitrij Neuwirth restaurátor, vlastní práce prováděl restaurátor René Vlasák.

Ke kostelu byla z náměstí Svobody přestěhována 15. května 1984. Její tehdejší transport zajišťovala obec za pomoci požárníků a nákladního auta, které bylo majetkem obce.

Mohutný volutově vyduťtý sokl ozdobený úzkým rámováním s ústředním reliéfním dekorem palmetového věnce a věnovacím latinským nápisem obsahující chronogram, vykazoval podle restaurátora náznaky stop ještě jednoho předchozího transportu, který se mohl uskutečnit snad před více než sto lety.

Sochy Jana Nepomuckého se v terénu umísťovaly převážně na mostech a rozcestích, neboť byl mimo jiné také patronem mostů, průvodcem cestovatelů a ochráncem bezpečného putování se šťastným návratem. Z tohoto pohledu se nabízí domněnka, že původní místo tohoto světce oděného v kanovnícké roucho s biretem na hlavě, jehož obě ruce pokrčené v předkloně drží před tělem kříž s Kristem, mohlo být někde v místech současné silniční

